

اینترنت و سبک زندگی

صدیقه توکلی

بهار ۹۶

سرشناسه	: توکلی، صدیقه، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: اینترنت و سبک زندگی، صدیقه توکلی
مشخصات نشر	: تهران: ویهان، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۷۲۴-۴-۵
قیمت	: ۱۵۰,۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابخانه: [۹۵]-۱۰۴.
موضوع	: اینترنت و خانواده‌ها - - ایران
موضوع	: Internet and families -- Iran
موضوع	: اینترنت و جوانان
موضوع	: Internet and youth
موضوع	: اینترنت و خانواده‌ها - - جنبه‌های اجتماعی - - ایران
موضوع	: Internet and families - Iran—Social aspects:
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۶ ت ۹۹۹/۲ الف HQ۷۹۹
رده بندی دیویی	: ۰۰۴/۶۷۸۰۸۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۷۰۷۳۷۰

عنوان کتاب	: اینترنت و سبک زندگی
ناشر	: انتشارات ویهان
دفتر انتشارات	: تهران - میدان انقلاب- ابتدای خیابان کارگر شمالی- کوچه رستم
مؤلف	: پلاک ۲۰- واحد ۳- ۶۶۱۷۵۷۹۱
ویراستار	: صدیقه توکلی
مدیر تولید	: محبوبه رضاعلی
صفحه آرا	: موسسه آموزشی خوارزمی
طراح جلد	: الهام کسایی پور
شمارگان	: محمد حدادزاده
نوبت چاپ	: ۱۰۰۰ جلد
چاپ و صحافی	: اول، ۱۳۹۶
ناظر چاپ	: موسسه آموزشی خوارزمی
قیمت	: مهندس پیمان عباد
	: ۱۵۰,۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۷۲۴-۴-۵
ISBN: 978-600-97724-4-5

مقدمه

مفهوم سبک زندگی که امروزه به یکی از مفاهیم بنیادین در تحلیل های اجتماعی تبدیل شده است، یکی از حوزه های جدید و مهم مطالعاتی محسوب می شود که در سال های اخیر توجه ی عده ی قابل ملاحظه ای از محققان اجتماعی را به خود جلب کرده است. سازمان بهداشت جهانی، سبک زندگی را الگوهای مشخص و قابل تعریف رفتاری می داند که از تعامل بین ویژگی های شخصی، روابط اجتماعی، شرایط محیطی و موقعیت های اجتماعی- اقتصادی حاصل می شود.

رونق مجدد مباحث سبک زندگی را می توان معلول گسترش فرایندهای جهانی شدن فرهنگ، اهمیت یافتن مقوله مصرف و نیز بحث های مربوط به گذار از جامعه مدرن به فرامدرن دانست. مباحث مربوط به مدرنیسم و فرایند جهانی شدن با گسترش وسایل فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی و امکانات رفاهی همراه بوده است. حاصل این تحولات پیدایش الگوهای جدید زیستن و سبک زندگی است که ماهیت آن با نوع و چگونگی مصرف شهروندان مدرن آمیخته است. در این فرایند، مفهوم ابتدایی مصرف که مبتنی بر رفع نیازهای ضروری بود تغییر کرد و اشکال جدید یافت به طوری که نیازهای ثانوی اهمیت یافتند. تحول جامعه به لحاظ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی از جمله عواملی هستند که در تغییر و توسعه سبک زندگی جوانان نقش دارند، گذشته از طبقه اجتماعی، عامل آموزش و سواد نیز بر سبک زندگی تأثیر اساسی دارد. آموزش و سواد جزو سرمایه های فرهنگی فرد محسوب می شوند که در شکل گیری ذائقه های زیبایی شناختی فرد مؤثر هستند. چرا که افراد بر حسب نوع و میزان سرمایه های فرهنگی در موقعیت های متفاوتی قرار می گیرند و در نتیجه سبک های زندگی متفاوتی دارند، به عبارت دیگر هر طبقه بر اساس میزان و نوع سرمایه فرهنگی خود که متأثر از تحصیلات و سواد و موقعیت اجتماعی است لباس خاصی می پوشد، اوقات فراغت و ورزش متفاوتی دارد و در نهایت سبک زندگی خاص همان طبقه را رقم می زند. سبک زندگی از سویی با گرایش ها و باورهای دینی خاص خود همراه است، با توجه به نقش فعال دین در جامعه ایران به ویژه در سده های اخیر نمی توان تأثیر آن و ارزش های دینی و اخلاقی را به عنوان یکی از متغیرهای تأثیر گذار اجتماعی در شیوه زندگی مورد اغماض قرار داد. اشخاص برای صیانت از ارزش ها و باورهایشان مبارزه می کنند و برای حفظ آنها می کوشند و چون کارکردهای عدیده ای دارند، نقش و تأثیر شگرفی

در حیات فردی و اجتماعی ملت ها بر جای گذاشته و می گذارند. بنابراین در یک جامعه دینی، افراد می کوشند تا بر اساس باورهایشان رفتار نمایند و سبک زندگی اعتقادی خاص خود را داشته باشند. رفتارهای بهداشتی نیز با توجه به ورود به دوران مدرنیته در ایران تغییر کرده است به طوریکه نظارت بر بدن در این دوران تغییر یافته و امروزه شاهد سبک های بهداشتی متنوعی از جمله میزان و نوع استفاده از مارک های متفاوت لوازم آرایشی و بهداشتی توسط جوانان هستیم. امروزه با گسترش کاربردهای فناوری اطلاعات و ارتباطات در زندگی روزمره شاهد شکل گیری نسل جدیدی از ابزارهای اینترنتی هستیم که امکانات بیشتری را برای روابط متقابل، مذاکره، گفتگو و به طور کلی ارتباط دو سویه فراهم آورده است. شبکه های اینترنتی به عنوان مهم ترین مصادیق این امر، به محلی برای حضور اقشار مختلف جامعه به ویژه جوانان و دانشجویان و مکان تبادل آرا و افکار ایشان و تأمین نیازهای متناسب با زندگی اجتماعی آنها تبدیل شده اند. شبکه های اینترنتی علاوه بر اینکه مرجع تأمین بسیاری از نیازهای فرهنگی و اجتماعی اعضای خود هستند، این امکان را برای اعضا فراهم می کنند که همزمان با انجام سایر فعالیت های اجتماعی از طریق رایانه یا تلفن همراه، فعالیت خود را در این جوامع مجازی نیز پیگیری کنند. بنابراین جذابیت شبکه های اینترنتی از یکسو و سهولت فعالیت در این دسته از جوامع از سوی دیگر موجب می شود تا رابطه میان عضویت و حضور در شبکه های اینترنتی و تغییرات مربوط به سبک زندگی جوانان عضو به عنوان یک پرسش جدی در عرصه فرهنگ و ارتباطات مطرح شود. به نظر می رسد با توجه به جمعیت جوان کشور و دسترسی آسان به اینترنت در سراسر کشور، اینترنت و شبکه های اجتماعی سهم بالایی را در تغییر الگوی سبک زندگی جوانان ایفا می کنند و ابعاد مختلف فرهنگی، بهداشتی، زیست محیطی و دینی سبک زندگی را تحت تأثیر خود قرار می دهد.

سبک زندگی را می توان به شیوه ی زندگی طبقات و گروه های اجتماعی مختلف جامعه تعبیر کرد که در آن افراد جامعه به پیروی از الگوهای رفتاری با روشها، هنجارها و ارزش های اجتماعی یا انتخاب نهادهای فرهنگی و منزلتی خاص، تعلقات خود را نسبت به آن هویدا می کند. همان گونه که وبر می گوید، سبک زندگی همچون پاره فرهنگ متمایزکننده طبقات اجتماعی در درون فرهنگ اصلی جامعه در نظر گرفته می شود. سبک زندگی در خلال دهه هشتاد میلادی در جامعه شناسی و بیشتر از آن در نظریه های اجتماعی به عنوان یک مفهوم مهم، مطرح شده است و بسیاری از اندیشمندان علوم اجتماعی در این زمینه عقاید خود را بیان نموده اند. گیدنز آبراز می کند که سبک زندگی را می توان به مجموعه ای کم و بیش جامع از عملکردهایی تعبیر کرد که فرد آنها را بکار می گیرد. اکنون دنیا در

جامعه اطلاعاتی به سر می برد و با پیشرفت های تکنولوژیک، دنیا به صورت دهکده ای کوچک تبدیل شده است که در آن واحد، تمام مردم دنیا از یکدیگر اطلاع و آگاهی دارند و این رابطه ها به گونه ای است که حتی سبک و سیاق شان را تحت الشعاع قرار داده است و همه از یک یا چند روش مشخص و یکسان پیروی می کنند. هر کسی تلاش می کند آزادانه یک مسیر که با عقاید و سلاقی و سایر اخلاقیاتش نزدیک است را از این کانال های اطلاعاتی انتخاب کند و آن را در زندگی خود به عنوان سبک زندگی پیاده سازد. نظریه های اجتماعی در رویکردهای اخیر، بیشتر به روش هایی توجه دارد که از رهگذران ها زبان مخصوص صور و سبک های منزلت به تصویب می رسد. زیرا در حال حاضر به تبعیت از ماکس وبر و بلبن، تمایزی سنتی بین طبقه و منزلت وجود دارد که بیانگر توجه به تفاوت های اجتماعی ناشی از روش های مصرف به جای روش های تولید است. سلیقه های افراد در مصرف فرهنگی، در کنار فعالیت های فراغت و الگوهای مصرف از اصلی ترین شاخص های مورد استفاده در مطالعات سبک زندگی بوده است که همراه با مدرنیته تغییر یافته است. تأثیرات گوناگون رسانه های ارتباط جمعی بر فرهنگ، موضوع مباحث گسترده ای است. رسانه ها به عنوان موتور دگرگونی و تغییر ارزش های جوامع سنتی و ورود به جامعه مدرن تأکید می شود. بر اساس این نظریه، رسانه به انتشار یا اشاعه ی نظام ارزشی کمک می کند که خواهان نوآوری، تحرک، موفقیت و مصرف است. دانیل لرنر جامعه شناس آمریکایی و از پیروان این رویکرد به نقش رسانه ها در تغییر ارزش های سنتی در جوامع جایگزین شدن ارزش های مدرن اشاره کرده است. وی در کتاب «گذر از جامعه سنتی؛ نوسازی خاورمیانه»، معتقد است که رسانه می تواند به فروپاشی سنت گرایی، - که معضلی برای نوسازی محسوب می شود- کمک کند. این کار با بالا رفتن انتظارات و توقعات، باز شدن افق ها، توانا شدن مردم به تخیل ورزیدن و خواهان جایگزینی شرایط زندگی بهتر برای خود و خانواده عملی می شود. زندگی به گونه ای ملازم مدرنیته است و چون متضمن انتخاب است، مفهومی است که در فرهنگ سنتی بی معناست چون در زندگی گذشته انسانها عملاً گزینشی در کار نبود. سنت یا عادات و رسوم گذشته برنامه ای از پیش تعیین شده را عرضه می کردند که در اجرای آن نوعی جبر پنهان وجود داشت اما در دنیای جدید انتخاب های متنوع و گوناگونی پیش روی فرد قرار می گیرد. سبک زندگی علاوه بر ویژگی هایی نظیر خصیصه گروهی، تنوع، انسجام و انتخاب کردن دارای ابعاد پیچیده ای است. بنابراین تردیدی نیست که امروزه اینترنت جزئی از فرهنگ روزمره افراد بخصوص دانشجویان شده است. در حقیقت می توان گفت که ظهور فناوری های نوین، تغییرات اجتماعی و اقتصادی در پی داشته است و حتی سبک زندگی جدیدی را بنیان نهاده است. این رسانه ارتباطی

موجب تغییر سلیقه و سبک زندگی در افراد می شود. رسانه های ارتباطی از جمله اینترنت از طریق ارائه هنجارهای اجتماعی مخاطبان را با الگوهایی از روابط انسانی و اجتماعی و به طور کلی سبک زندگی آشنا می کند. جمله مشهوری در مورد استفاده از اینترنت وجود دارد که می گوید: «کسی که نمی داند در اینترنت به دنبال چیست، در واقع دنبال همه چیز است.» حقیقت این است که وجود جذابیت بسیار زیاد و ارائه بسیار گسترده و پر زرق و برق اطلاعات در این رسانه، هر شخصی که بدون هدف وارد آن شود را ساعت ها میخکوب خواهد نمود. در واقع ذهن فرد به مانند یک جاروبرقی انواع و اقسام اطلاعات را در این فضا جذب می کند؛ اطلاعاتی که معلوم نیست هر کدامشان چه تأثیری در تفکر، رفتار و سبک زندگی وی می گذارد. از سوی دیگر برخی معتقدند که ابزار و تکنولوژی های جدید را باید با لوازم فرهنگی آن پذیرفت و تنها در صورت ملتزم شدن به فرهنگ همراه با ابزار جدید، استفاده بهینه از آن صورت خواهد پذیرفت. به طور کلی می توان چنین استنباط نمود افرادی که برای استفاده از رسانه ای مانند اینترنت برنامه و شناخت درستی نداشته باشند، مقهور آن خواهند شد و تحت تأثیر آن سبک زندگی شان نیز دستخوش تغییر خواهد شد. چرا که اینترنت و وسایل ارتباط جمعی در عصر فناوری تلاش می کند سبک زندگی و نوع پوشش و رفتار مردم در دهکده جهانی را تا حد زیادی مشابه هم سازد.

نتایج نظر سنجی سال ۲۰۰۴ شبکه بی بی سی بیانگر این مطلب بود که شبکه های اینترنتی تأثیرات وسیعی رادرسبک زندگی افراد داشته اند. این شبکه در آن سال یک موضوع را برای بحث در تارنمای خود انتشار داد. عنوان بحث این بود که فناوری های جدید چگونه سبب تغییر سبک زندگی شما شده است؟ بیشتر شرکت کنندگان در بحث، داستان زندگی خود را با توجه به عصر دیجیتال مطرح کرده و به این موضوع پرداختند که اینترنت چگونه موجب تغییر زندگی آن ها شده است؟ ۲۰۰ زن و ۲۰۰ مرد به طور تصادفی از میان کسانی که به این پرسش پاسخ داده بودند، انتخاب شدند تا نظرات آن ها تحلیل محتوا شود. یافته ها نشانگر این بود که بیشتر افراد معتقد بودند اینترنت در مسیر زندگی آن ها نقش مهمی دارد و از لحاظ دوست یابی و مسائل استخدامی و شغلی می توانند به آن تکیه کنند. هم چنین این امر سبب ایجاد تغییراتی در شیوه و سبک زندگی آن ها شده است. در جامعه ایرانی نیز به نظر می رسد تغییرات بسیاری در سبک زندگی جوانان ایجاد شده است. در جامعه کنونی ایران، جوانان تجارب متفاوتی از کار و فراغت دارند، به تأخیر افتادن سن اشتغال تمام وقت، ازدواج و ... منجر به طولانی شدن دوره جوانی شده و جوانان شیوه های جدید را برای پر کردن فضای زندگی و تجربه گذار خود انتخاب می کنند. نسل جوان جامعه ایران اکنون در ساختن هویت خویش بیش از گذشته بر فراغت متکی است و جوانان اکنون

بیش از پیش علاقه مند به تفریح، زیبایی و تجارب لذت بخشی هستند که از فراغت حاصل می شود و به عرصه های دیگر زندگی آن ها رسوخ می کنند. همچنین از سوی دیگر تکنولوژی های ارتباطی و تعاملی مجازی خصوصاً اینترنت الزام های جدی را بر هویت یابی جوانان داشته اند. خصوصی کردن دنیای زندگی، فراغتی ساختن رسانه و فردی ساختن هویت، پیچیدگی در هویت، زیباسازی زندگی های مدرن، ایجاد تمایز و ... از جمله تأثیرات فضای مجازی بر ارزش ها، هویت و گرایش های جوانان محسوب می شوند. با توجه به مطالبی که ذکر شد، به نظر می رسد رشد و توسعه تکنولوژی های اطلاعاتی و ارتباطی به ویژه استفاده روزافزون از اینترنت بسیاری از جنبه های زندگی جوانان در جامعه ایران را متحول ساخته است و سبک زندگی آنها را در ابعاد مختلف فرهنگی، دینی، بهداشتی و زیست محیطی عمیقاً تحت تأثیر قرار داده است.